

YENİ UFUKLAR

AYLIK SANAT, FİKİR MECMUASI

Ana Eser: Hamlet	Orhan Burian
Şiirin Yapısı IV	Sabahattin Eyüboğlu
Sanat Eleştirmesi ve Felsefe ...	Lionello Venturi
Sanat Ve Eğitim	Herbert Read
Kesin Söz Korkusu	Attilâ İlhan
Yârenlik	Cavit O. Tütengil
Düşünmekten Yana	Fethi Naci
Demokrasi Alanında	N. Nadi
İkinci Perde (Hikâye)	Orhan Çubukçu
Margrita Sokağı (Hikâye)	Ferit Edgü

Şiirler :

Ercüment Uçarı - Cahit Irgat - Oğuz Arıkanlı
- Doğan Işıksağan - Bekir Çiftçi - Tahir Pamir
- Hasan N. Pulur - Ercüment Tuncalp

C İ L T 3
SAYI 13(29)

E K İ M
1 9 5 4

Kasım sayımız için

Bütün Aydınlardan Soruyoruz

Yeni Ufuklar, ileriki sayılarından birini aşağıdaki soruşturmaya ayıracaktır. Bu soruları bütün aydınlara açık tutuyoruz:

1. Cumhuriyet devri içinde dil üzerinde gerek devlet, gerek aydınlar eliyle girişilmiş ve yenileştirme, sadeleştirme, temizleme, millileştirme, halka gitme gibi adlar almış olan - gâh aşırı, gâh mutedil - devrinleri keyfi ve geçici birer zorlama olarak mı, yoksa milletin son yüz yıl içindeki gelişmesinin kaçınılmaz bir sonucu olarak mı görüyorsunuz?
2. Halk çoğunluğunun konuştuğu Türkçe ile, bilim, felsefe ve edebiyatın yazma dili arasındaki uçurumun kaldırılmasını millî kültürümüzün bir şartı olarak görüyor musunuz?
3. Aynı uçurum Avrupa milletlerinde bulunmadığına göre, yazı ve konuşma dili arasındaki yaklaşıma, yeni medenî ülkelerimizin başında bulunmak gerekmez mi?
4. Türkçemizin en kısa bir zamanda zengin bir kültür dili olabilmesi için düşündüğünüz çareler nelerdir?

Bu Sayıyı Hazırlayan:
Vedat GÜNYOL

YENİ
UFUKLAR
AYLIK SANAT, FİKİR DERGİSİ
Kurucusu:
ORHAN BURİAN

Bir Radyo Konuşmasından:

Ana Eser: "Hamlet"

Orhan Buzian

BİR adam düşününüz ki hükümdar oğludur, bir kırala bir kraliçenin biricik oğlu, anasını da, babasını da seven bir evlât. Ama babasına fazla düşkün. Bu düşkünlük bilhassa ona karşı duyduğu hayranlıktan geliyor. Çünkü bu baba, hükümdara yaşacak ne türlü meziyet varsa hepsine sahip. Daha doğuştan hükümdar yaratılmış; hem güçlü kuvvetli, hem yakışıklı bir adam. Adeta Yunan tanrılarının en seçkin taraflarını nefsinde toplamış; öyle ki, insanın, «dünyaya bir erkek nümunesi göstermek için her ilâh ona mührünü basmış» diyeceği gelir. Hem bu baba liyakatli bir hükümdardır da. Ordularını daima zafere götürmüş, teke tek döğüşlerde karşısına çıkanları hep yenmiş, ülkesinin sınırlarını alabildiğine genişletmiş, üstünlüğünü komşu devletlere kabul ettirmiştir. Ayrıca hisli bir kalbi de var: karısını çok seviyor. Herhalde oğluna da sevgisi fazla olmalı ki, onu hükümdarlık işlerinin bütün kaygılarından uzak tutmuş en tanınmış bir üniversiteye gönderip dilediği kadar okumaya bırakmıştır. Sonra bir gün genç adam birdenbire bu babanın ölüm haberiyle memlekete çağırılıyor. Meziyetleriyle tanrılaşmış olan hükümdar, artık yoktur. Genç oğluna ondan hâtıra olarak yalnız anası kalmıştır, belki bir de taht. Bu büyük ölüm karşısında tesellisi, o anayla birlikte, kayıbına yanmak ve her an babasını kendine örnek tutarak hükümdarlık etmek olacaktır. Ama bütün işler onun düşündüğünün tersine çıkıyor: annesi, kocası-

nın ölümü üstünden iki ay bile geçmeden kendine ikinci bir koca bulmuştur. Hem de kimi? Eski kocasının kardeşini; ağabeyiyle mukayese edilince âcizliği, değersizliği büsbütün belli olan sarhoşun birini. Kötülük bu kadarla da kalmıyor: taht oğlun hakkıyken, bir ustalığına getirilip, bu yeni güvey - üvey babaya mal edilmiştir. Yeni devlet nankörlük üstüne kurulmakta. Belli ki «bunda hayır yok, sonu da hayıra çıkmaz.» Bu genç adam, siz olsanız, o anaya artık kendinizi yabancı hissetmez misiniz? O amcaya artık hak yiyenlere karşı duyulan nefreti duymaz mısınız? O babanın hâtırası sizce büsbütün kutsılaşmaz mı? Ya sonra bir gün sevip güvendiğiniz bir dost gelir, size babanızın hayaletinin gece kale burçlarında dolaştığını haber verirse; ya bir gece nöbet bekliyerek bu haberin doğruluğunu kendi gözlerinizle de görürseniz ve nihayet تنها bir burç köşesinde bu hayaletle başbaşa kalıp en müthiş bir sır öğrenirseniz? Ama belki hakikatte size kimse öyle bir haber getirmemiştir; siz bir şey görmemiş, hayaletle filân konuşmamışsınızdır. Belki bu hayaletle sözleri kalbinize, bir anda saplanan, sonra hiç bir kuvvetle yerinden sökülmiyen hançer gibi bir şüphedir. Fakat duyduğunuz ister babanızın hayaletinin, ister kendi kendinizin sesi olsun, öğrendiğiniz sır aynı dehşettedir. O ses şöyle diyor:

— Bahçemde uyurken beni bir yılanın soktuğu rivayeti ortaya çıkarıldı, böylece bütün Danimarka ölümüm hakkında uydurma sözlerle âdice aldatıldı. Fakat asıl genç, sen bil ki, babanı sokup öldüren yılan, şimdi başında onun taciyle dolaşıyor... Öğleden sonraları âdetim olduğu üzere bahçemde uyurken... amcan, elinde o mel'un usareyle dolu bir şişe, usulca gelip kulağımın deliğine, o cüzam mayii akıttı. Böylece uykudayken kardeş eliyle canımdan, tacımdan, kıralıçemden mahrum ediliverdim. Günahlarım için tövbe etmiye vakit bulmadan hazırlıksız, âyinsiz, duasız yere vuruldum. Helallaşmadan, bütün vebalim boynumda, hesap vermiye yollandım. Ah, müthiş bir şey bu! Müthiş! Çok müthiş! Eğer sende benden bir şey varsa elini kolunu bağlayıp durmazsın... Yalnız, bu iş için hangi yola başvurursan vur, annen hakkında hiç bir

fenalık düşünme; içinden onun zararına olacak hiç bir niyet geçirme. Onu Tanrıya havale et; bırak onu kendi göğsündeki dikenler iğnelesin. Haydi Allaha ısmarladık! Ateş böceklerinden belli ki, sabah yakın, sönük ışıkları görünmez olmağa başladı. Elveda elveda! Beni hatırla!

—... Seni hatırlayayım mı? Olur zavallı hayalet, çık-
rından çıkan şu kürede hâfıza kaldığı kadar. Seni hatırlayayım mı? Evet, hâfızamın levhasında gençlik ve görenek ne iz bıraktıysa hepsini: bütün saçma boş hâtıraları, kitaplardan derlenme bütün vecizeleri, bütün şekilleri, bütün eski intibaları silip atacağım. Zihnimin kitabında, baştan başa bütün cildinde senin emrin —daha aşağı cins hiç bir şeyle katışmaksızın— tek başına kazılı kalacak. Gökler şahit olsun ki, kalacak. Ah menhus kadın! Ah alçak, sırtıkan melûn alçak! Nerde hâtıra defterim? Şunu yazmalı: insan sırtır, sırtır da yine alçak olabilir; hiç değilse Danimarka'da böyle, buna eminim. Al sana amca, işte. Şimdi de parolam: o da «Elveda elveda! Beni hatırla!» Ahtettim artık.

Evet, bu aht çok yerinde; ama sade ahtetmek yeti-
mez, hemen işe koyulmak ister. Yapılacak iş de ortada: hem intikam almak, hem de etrafı daha fazla lekelemesi-
ne meydan vermemek için katili hemen yoketmeli. Fakat bunu başarmak herkesin harcı değildir. Memleketini ko-
rumak vazifesiyle muharebelerin örsünde döğülmemiş, devletine hükmetmek gayretiyle bin bir mücadelenin haddesinden geçmemiş; bilâkis her türlü kaygıdan uzak sade okumağa bırakılmış ve böylece hareket adamından çok, düşünce adamı olmuş bir genç, bu türlü bir işi büs-
bütün başaramaz. Hele, ölümler arasında sağ kalmak için elde kılıç çarpışacağına, diriler arasında durmadan ölümü düşünüyorsa, nihayet içine elbet ürküntü gelir:

— Hayat mı, yoksa ölmüm mü? mesele bu. Kór ta-
lihin sapanlarına, oklarına zihinde tahammül göstermek mi daha mertçe olur, yoksa kaygılar ummanına karşı silâhlanıp çarpışarak onları yoketmek mi? Ölmek: uyu-
mak! O kadar. Bir uykuyla kalp üzüntüsünü, tabiatın be-
dene miras bıraktığı bin bir acıyı sona erdiririz diyebil-
mek, can ve gönülden istenecek bir son olur. Ölmek: uyu-

mak! Uyumak! Belki de rüya görmek! Ya, dert orda: çünkü, bu fânîlik endişesini üstümüzden sıyrıp attıktan sonra, o ölüm uykusunda kim bilir ne rüyalar görürüz demek bizi durmaya mecbur ediyor. İnsanı uzun bir ömrün musibetlerine dayandıran da, işte bu düşünce. Yoksa — insan hançerini sıyrıp kendi işini kendi sona erdirebilirken — zamanın sillesine, hakaretlerine, zalimin haksızlıklarına, kendini beğenmişin küstahlıklarına, karşılıksız kalan aşkın çektiği kalp ağrılarına, adaletin sürünce-mede bırakışlarına, mevki sahibinin kibrine, liyakatin değersizler elinde hor görülmesine kim tahammül ederdi? Meşakkatli bir hayatın yükü altında inleyip ter dökmiye kim razı olurdu? Ne çare ki ölüm - sınırını aşan yolculardan hiç birinin geri gelmediği o bilinmez ülke ardında belki bir şey saklıyordur korkusu zihnimizi şaşkın ederek bizi bilmediğimiz felâketlere atılmaktansa, içinde olduğumuz felâketlere katlanmıya zorluyor. Düşünmek işte böylece hepimizi korkak ediyor.

O halde ne olacak? Genç adam her an kendi kendine «İntikam almalıyım!» diyecek, sonra hemen intikam almamak için bir sebep icatedecek. Bu sebeplerin, hiç değilse bir zaman için, en elverişlisi hayaletin sözlerinden şüphe etmek, ve esash bir delil aramaktır. Bu maksat için de deli tavrı takınmak, yaşlı durmaktan daha uygun geliyor. Çünkü böylelikle daha rasgele hareket etmiye, daha serbest konuşmaya imkân var. Yalnız, genç adam düşünmüyor ki, karşı taraf bu sefer de onun deliliğine mâna vermiye çalışacaktır. Ancak zamanla farkediyor ki ağzından lâf kapmak için üniversite arkadaşları saraya misafir çağırılmıştır, bir zamanlar alâka göstermiş olduğu saraylı bir kız — kiralın suçunda belki de ortak olan nazırının kızı — tekrar önüne sürülmüştür. Ama bunlar zeki bir insanın kolaylıkla sezeceği hileler. Buna karşılık katil her an kendini ele vermekte. Genç adamın cinayete bilhassa benziyecek yolda değiştirdiği bir oyun saray halkı önünde oynanırken heyecanını tutamıyarak kalkıp gidiyor. Artık anlamıştır ki, işlediği günah, ne örtmekle gizlenir, ne duayla affedilir. Kendi kendine «Azmettiğim kadar arzu da ettim, fakat dua edemiyorum,» diyor.

— Günahım niyetimden ağır basıyor. İki işe birden girişmiş bir adam gibi, ilkin hangisine başlayacağımı kestiremeden duruyor, ikisini de ihmâl ediyorum. Bu melûn el, üstündeki kardeş kaniyle iki misli ağırlaşmışsa bile ne olur sanki? Rahîm olan göklerde onu yıkayıp kar gibi beyaz edecek kadar rahmet yok mu? Tanrının keremi suç karşısında değilse, nerede belli olur? Fakat âh, benim halime ne türlü bir duanın yardımı dokunur ki? «Benim iğrenç cinayetimi affet» mi desem? Bu olacak gibi değil, çünkü işlediğim cinayetin sonunda elde ettiklerime — tacıma, ihtirasıma, kıraliçeme — hâlâ sahibim. İnsan hem affedilsin, hem uğrunda suç işlediği şeylerden vazgeçmesin, olur mu? E öyleyse, ne kalıyor? Nedamet ne yapabilir ne yapamaz, onu öğrenmek mi? Ama insan nadim olmayınca, nedamet ne yapsın? İçim ölüm gibi simsiyah! Ak ökseye tutulmuş ruh, çırpındıkça büsbütün yakalanıyorsun! Melekler imdadıma gelin! Bakalım! Çökün inatçı dizler! Sen de, çelik tellerle örülmüş kalp, yeni doğan bir yavru kadar yumuşak ol! Belki her şey düzelir. O da, hepimiz de biliyoruz ki artık bir şey düzelemez. Hayırlısı cinayetin tez elden ceza görmesidir. Yapılacak iş bir bu. Fakat onu yapacak olan hâlâ sallantıda, hâlâ esas işinden uzaklara kaçmaktadır. Anasına çatar; sonra, perde arkalarında hafiyelik eden nazır — bir an düşünmeyi bırakıp kılıcını kullanarak — öldürür. Ve bu bahane edilerek memleketten uzaklaştırılır. Gittiği yerde öldürülmesi için kiralın yazdığı ferman elindedir. Fakat genç adam her fırsatı bile bile kaçırmakta; halbuki suçlu her fırsattan, haksız olmasına rağmen, faydalanmakta. Nasıl ki nazırın, arkasından da çıldıran kızının ölümünü yine kendi menfaatine uyduruyor: nazırın genç oğlunu baba-siyle kız kardeşinin intikamını almiya kıskırtmak, hem kendi ellerini ikinci bir cinayetin kaniyle lekelenmekten kurtaracak, hem de biricik düşmanını ortadan kaldıracaktır. Hamlet memlekete dönmüştür; kiralı mahkûm etmiye tek başına yetecek olan fermanı da bir hiç uğruna ziyan etmiştir. Fırsattan faydalanmak yine katile kalıyor: hükümdar oğluyla nazır oğlu arasında bir kılıç vuruşması hazırlamak, sonra nazır oğlunun silâhının ucuna ze-

hir sürmek, düşman bu tehlikeden kurtulursa diye de, ayrıca içeceği içkiye zehir katmak, bundan daha tam tedbir almak olur mu? Ama sonunda zehirli kılıçla sade Hamlet değil, silâh değiştirdikleri için delikanlının kendisi de ölüm yarasını alıyor; zehirli içkiyi de hiç bir işten haberi olmayın kiralıca içiyor. Fazla düşünmek elimizi kolumuzu bağlar, bizi hareketsiz bırakır diyoruz, öyle mi? O halde, artık düşünmenin sona erdiği, az sonra ebediyen susmasının lâzım geleceğini bilmek de her halde insan-daki bütün tereddütleri yok eder. O zaman genç adam, ister hareket adamı olmuş olsun, ister düşünce adamı, kendi ölümlük katil bildiğini sağ bırakmaz: onu da ge-bertir.

Bir adam düşününüz ki, tam bir insan olarak yetişmiş bulunsun: iyi okumuş, iyi düşünür, fenalık nedir bilmez, temiz bir kalple sevgiye inanır. Kısacası mükemmel bir adam, «kabiliyetleri sonsuz.» Yalnız, adalet hakkı için de olsa, adam öldürecek tabiatte değil. Hal-buki kaderi ona bir kan dâvasını temizlemeyi emrediyor. İşte Hamlet. Dram sanatının baş ustası olan Shakespeare, bu şaheserini 1600 yılında yarattı. Fakat o zamandanberi geçen her gün bizi bir kere daha inandırmıyor mu ki: Hamlet tarih taşımayan ezeli ve ebedi insan ruhudur?

TÜSTAV

Sabahatin Evlendiği Gece

SABAHAT ilk gece
Utandı efendim

Mavi geceliği bundan evvel
görmemiş böyle şeyleri
Kocasını yanına gelir
Öp beyim öp
Sabahat değişir.
Sabahat güzel kız
Mahalle bütün peşinde
Sabahat o geceden sonra
Bir başka bakar erkeklere

Excüment Uçarı

Tramvaydan Atlamıştık

TRAMVAYA atlamıştık
Kahkahayı basmıştık
Sonra durup düşünmüştük
Sende üç beş bende üç beş
Tramvaydan atlamıştık
Bir sokağa sapmıştık
Meyhaneye girmiştik
Orhan Veli'yi anmıştık
Ağlamıştık
Beraber yaşamıştık
Sende üç beş ben de üç beş
Hesabı zor ödemiştik
Sokağa fırlamıştık
İşemiştik
Rahat nefes almıştık
Yaşayalım demiştik
Kahkahayı basmıştık

Derken sen Zincirlikuyu mezarlığında
O Hisarda rahat
Didinip durur Cahit Irgat

Cahit Irgat

Şiirin Yapısı

IV

Sabahattin Eyüboğlu

YUNUS Emre'nin nefesiyle karşılaştıracığımız Fransız şiirini mahsus bir Rönesans şairinden ve bugüne kadar işlenegelmiş bir ortamalı şeklinden seçiyorum. Gazel ve türkünün Garp şiirinde en yakın karşılığı sonnet'dir olsa olsa. Ayrıca bu şiirin tema bakımından da Yunus'a yakın olmasını istedim:

Bir gün bile değil ömrümüz madem
Şu felekte; yıllar çevrilir gider
Neylesen geri gelmez geçen günler,
Ne varsa yaşayan yok olur madem;

Ne beklersin, gönül, kafes içinde?
Nesine bağlısın kara dünyanın?
Hazır kanat ta var sırtında senin
Uçup gitsene aydınlık ülkelere?
Orda cümlelerin dilediği niyet
Orda ne rahatlık dilerse insan
Sevgi orda, zevklerin zevki orda.

Orda, gönül, üst katında göklerin
Bulacaksın gerçeğini, hasını (ideasını)
Bu dünyada tapığın güzelliğin.

Du Bellay, Olive

Du Bellay'ın dediği de Yunus'un dediği aşağı yukarı; gerçek dost bu dünyanın ötesinde; bundan geçip ona gidelim. Hattâ bu temanın her iki şaire aynı kaynaktan, Eflâtun'dan, sızdığı, birine Arap ötekine İtalyan yoluyla geldiği de söylenebilir. Aynı düşünce ayrı iki şiir kültürünün kalıplarına dökülüyor. Şüphesiz her iki şairle Eflâtun arasında bu düşünceyi yuğuran sayısız şairlerin aracılığına da bir pay ayırmak lâzım. Yunus da Du Bellay de Eflâtun'u şiire döküm işinde bir geleneğe uyuyorlar. Ama biz de za-

ten iki şairin değil iki ayrı geleneğin şiir yapım özellikleri üstünde duruyoruz.

Du Bellay'ın şiiri, düşüncenin aldığı bir şeklin tekrarlanması, **değiştirilmesiyle** değil, şiir boyunca **geliştirilmesi**, bir çıkıştan bir sonuca, bilinenden bilinmeyene doğru gitmesiyle kuruluyor. Son mısrağda kapanıyor ilk mısrağda «madem» sözüyle açılan mantık cümlesi, hiç bir yerde kesilmeden, kendine lâzım olmayan hiçbir benzeğe başvurmada. Manâ mısrağdan mısrağa, dörtlükten dörtlüğe, sonra üçlüklere atlaya atlaya yürüyüp Eflâtun'un nazariyesini kısaca veren son iki mısrağın karar rahatlığına varıyor. Yunus'un,

Ten çürüye toprak ola, tozam hey dost diyi diyi mısrağında kendini bir nefesde veren düşünce burada mısrağdan mısrağa beslenerek, desteklenerek geçiyor. Her bölümün rolü başka: İlk dörtlük insanın faniliğini anlatıyor; ikinci dörtlük kurtuluş yolunu gösteriyor. Birinci üçlükte, ikinci dörtlüğün vardığı aydınlık ülke anlatılıyor; son üçlükte ise bu düşünce felsefi özüne, asıl maksadına varıyor. Lirik bir coşgunluk var bu şiirde de; var ama güdümlü diyebileceğimiz bir coşgunluk, sâkin bir tonla başlayıp, düşüncenin gelişmesiyle derece derece hızlanan bir coşgunluk. İlk bir içini çeker gibi konuşma: dünya böyle işte. Sonra soru şekline giren bir isyan, bir çırpınış edası, nihayet buldum der gibi bir haykırış ve karar. Yunus'ta tesbihe, zikire benzettiğimiz kuruluş burada daha çok kökü, gövdesi ve çiçeğiyle bir bitkiyi andırıyor. Bütün şiirde aşağıdan yukarıya, karanlıktan aydınlığa doğru bir gidiş var.

Bu iki ayrı şiir kuruluşu her iki şairin birer düşünce adamı olarak ayrı ayrı davranışlarını gösteriyor. Biri için doğru yol peşin ve kesin olarak verilmiştir; diğeri içinse doğru yol aranıp bulunan, yeni baştan ve kendimize göre isbat edilmesi gereken bir şeydir. Birinde düşünce olmuş, değişmez şeklini bulmuş halde, diğesinde oluş yeniden doğuş halindedir. Ama bu ne kuruluşun davranıştan doğduğunu isbat eder, ne de davranışın kuruluştan doğduğunu. Şairin düşüncesiyle şiirinin yapısı tavukla yumurta gibi ayırılmaz, iç içe iki gerçek, daha doğrusu bir tek gerçeğin iki ayrı halidir. Ne Yunus ne Du Bellay önce fikir ada-

mı sonra şair, yahut önce şair sonra fikir adamı olmuş degiller; ikisini birden olmuşlar. Nefes şekiliyle sonnet şekli arasındaki fark iki ayrı kültür farkının tâ kendisidir, sebebi veya neticesi değil.

Yunus'un nefesindeki kuruluş Şark İslâm kültürünün o kadar köklü bir özelliğidir ki, Tanzimata kadar bizde hiç bir şairin bırakmadığı bu yapı tekniğini bugün bile, yeni görüşler arkasında, Garplı şekilleri kullanırken bile, devam ettirenler çoktur. Ancak ustaların zaman zaman verdikleri gelişmeli şiir bizde henüz tutunmuş, kök salmış sayılmaz. Ağzımızın tadını bulamıyor gibiyiz şiirin bu türlü-sünde. Zorlama, özenme geliyor bize şiirde plânlı bir kuruluş, belli hedefe doğru sabırlı yürüyüş. Şair yine eskisi gibi coşkun tekrarlamalara, her biri bir başka güzel değiştirmelere başladı mı rahatlıyoruz. Ama dünya görüşümüz garplılaştığı ölçüde gelişmeli şiirin gittikçe daha fazla rahat görmesi beklenebilir.

Garpta ise, tersine şiir ne hallere girse, ne kadar şekil değiştirise geliştirme yolundan çıkamıyor bir türlü. Du Bellay'den üçyüz yıl sonra Verlaine, şiirin bir çeşit musiki olmasını, akli mantığı bırakıp içten geldiği gibi söylenmesini isterken bakın yine nasıl için için gelişiyor bir mahpushane türküsü olarak yapıverdiği şiir:

Bak işte gök, karşı damın üstünde,

Öyle mavi, öyle durgun.

Bir de ağaç, karşı damın üstünde

Sallar durur yapracığın.

Çan sesi, göz dolusu gök içinde,

çın çın eder inceden.

Bir kuş, göz dolusu ağaç içinde,

Türkü söyler dertliden.

Hey Allahım, yaşamak bu işte, bu

Ne sade meğer, ne rahat

Dinle bak, bir uğultu, ılgıt ılgıt,

Şehrimizin uğultusu.

Ya sen, peki, şuracıkta oturmuş;

İki gözü iki çeşme;

Söyle, nettin, şuracıkta oturmuş,

Canım gençliğin nettin?

İlkin değiştirmeli bir türküyü andıran bu şiirde de bir kuruluş bütünlüğü var dikkatli bakınca. Dıştan içe, tabiat-
attan insana doğru gidiyor türkü. İlk dörtlükte dünya gök
ve ağaç sade. İkincide gök ve ağaç canlı seslerle doluyor.
Son mısrağdaki dertli türkü sözünden üçüncü dörtlükte
insan hayatına atlanıyor ve son dörtlükte kendine dönen
mahpus Verlaine asıl diyeceğine varıyor. Bütün şiir bir
eseflenmeden, bir iç çekmeden ibaret şüphesiz: ama güdüm-
le uzayan, gelişen, şiirle başlayıp biten bir iç ekme. Lirik
coşgunluk derece derece artarak sonda taşıyor. Fransız şa-
irinin kendini zorlamadan, hattâ belki de istemiye istemiye
vardığı bu bitki misali kuruluşun özelliğı yine bir karşı-
laştırma ile belki daha iyi belirecek. Nedim'in meşhur ga-
zeline bakın içini çekme nasıl her beyitte ayrı ayrı ta-
mamlanıyor:

Sinede evvel ne muhrik arzular var idi
Lebde serkeş ahlâr, ateşli hûlar var idi.
Böyle bihalet değildi gördüğüm sahrayı aşk
Anda mecnun bitler divâne cûlar var idi.

.....
Ey Nedim, ey bülbülü şeyda, neden hamûşsun?
Sende evvel çok nevalar güftûgular var idi.

TÜSTAV

(Sonu var)

BUNU da söyleyeyim: Bir şey ki bana ders
vermekle kalır, ne iş gücümü artırır, ne
beni coşturur, tiksindirir ondan.

Goethe (Tarihin hayat için fayda ve za-
rarları adlı yazısından.)

Maça Kızı

GÖLGELER takıldı ardıma
Düzensiz biçimli gölgeler

Geleceğini alkışladılar korkuların
Kütükten atıldı bir maça kızı
Bir maça kızı
Bir taş
Bir sevgi

Bugünmüş gibi hatırlıyorum
Korkudan bir gölgenin abdesti geldi
Bekçiler gizlendi yeni sazlıklara
Hışımları yöneldi tekmi kaçakların
Bir maça kızı cıldırđ gözlerimde
Bir maça kızı
Bir zincir
Bir beyaz duvar
Bir beyaz duvarda dört çeşit yumruk

.....
ve virgüller vardı darağaçlarında
Anlamları mezarlara gömülmüş
Ekşi ısıklarla evlerde kayıp
Mavi bakışlarda yemin edilmiş

II

Sağdaki masa boşalmıştı
— seni olduğundan başka anlatamazdım —
Ağlamaklı bir ses tavana asılıp kalmıştı
Bir zeytin tanesi gördüm
Bir zeytin tanesi beni gördü
Çılgık çılgıca kelimeler duydum
Yani seni kulaklarıma doğradıklarını

Şairin yanında kitap halinde çıkacak olan Maça Kızı adlı uzun şiirinden.

Yani zeytin tanesinin çiğnendiğini
Yani gerçeklerin yutulduğunu
Bir yeni pusunun kurulduğunu

III

Sonra bir yığın tuhafılık oldu
Bir çocuk sümüğünü buluta sildi
Geceyi karakolda sorguya çektiler.
Işıklar tekmelendi gözlerimde
Bir adam bir dama tahtası bir bulut
Yol üstünde kan revan içinde kaldı

Kâğıtları uzun uzun incelediler
Öksüz bir cümleye parmak bastılar
Çay kahve içtiler keyiflerinden
Bir adam bir dama tahıast bir bulut
Öksüz bir cümleye kurban gittiler

IV

Sonra sakız çiğniyen ağzına baktım utandım
Bir seni düşündüm o zaman, bir seni
Döşeli dayalı evlerden ırak
Kahrolmuşluğum uzandı bütün yemeklerde
Lokmalarımı dizdim iplere
Bir zeytin tanesi özledim
Bir yeşil zeytin tanesi
İşte
Öyle

.....

V

Bir başıbozuk koro başladı
Sözde iyi için
Sözde gerçek için
Bir maça kızı tabuta kondu
Çengi düğün kucak açtı selviler
Künye okundu

VI

Çocuklar boş arsada top oynuyorlardı
Bir kedi dişiliğini veriyordu cömet
Bir özel arabada üç özel kadın
Özelliklerini yaşıyorlardı

Beyler nutuk çektiler sıra sıra
Mutlu düzene, gerçek düzene
Bir şampanya şampanyalığından utandı
Bir şampanya sarhoşluğundan
Bir şampanya beylerin midesine uzandı
Sabaha kadar unutulmasa bu sözler bari, dedi
Beyler geleceğin şerefine kadeh tokuşturdular
İnsanlığın ölmезliğine
Beyler yücelik uğruna kadeh yuvarladılar

VII

Allak bullak düşünceler tekme atıyor
Gözlerinin ardındaki gölgeler tetikte
Yeminli mavzer küfürle dolu
Yine değişik rüzgârlar esiyor ortalıkta

Türküler ağıtlarla kanlı ötelerden
Burun deliklerinde kanat çırpıntıları
Bir gece başlıyor dağ gecelerinden
Kan tutuyor bir maça kızını kan çağırıyor
Cesetlerin kahrettiği yeminlerden

VIII

Ve durup durup ağladığımı görüyorsunuz
Yahut ikide bir maça kızının çıldırdığını
Sonra işlerin durmadan karıştığını

Ve kelimelerim yanıltabilir beni
Yanıldığıma yanmam
Gücüme gider anlamazsanız
Anlarsam

Oğuz Atakanlı

BEŞİNCİ Milletlerarası Sanat Tenkitçileri Kongresi Eylülün ilk haftasında İstanbul'da toplandı. Bu toplantıya Avrupanın oldukça tanınmış sanat eleştirmecileri katıldı. Kongrenin çalışmalarından çok, özel bir Bankanın açtığı resim yarışmasında jürilik eden Kongre üyelerinin sanat anlayışları, zevkleri veya zevksizlikleri üzerinde uzun uzun konuşuldu. **Yeni Ufuklar** dergilerde ve gazetelerde çıkan yazılara yeni ve değerli bir şey ekliyemeyeceği için, Kongre üyelerinden ikisinin iki ayrı konudaki yazılarını yayınlamakla yetiniyor.

Sanat Eleştirmesi ve Felsefe

Lionello Venturi

FELSEFE, sanat nedir? sorusuna cevap verir. Eleştirmenin rolü ferdî eserle sanatın felsefeye tanımlanması arasındaki alışverişi bulmak ve bundan, eserin sanat alanına kabul edilip edilmeyeceği sonucuna varmak; şiir mi, polemik mi, bilimsel bir kuram mı, propaganda mı, yoksa sosyal bir eğlence mi v.s. olduğunda karar kılmak-yoksa sosyal bir eğlence mi olduğunda karar kılmaktır.

Meseleyi iyiden iyiye derinleştirmeden buna hemen-celik karar vermek güçtür. Buna uygulanıverecek öyle değişmez bir kural da yoktur. Eleştirme pratik bir iş değildir, üzerinde fikir yürüteceği olayı kendisinin yarativermesi gerektir. Eskiden, bir tablonun lehinde karar verebilmek için, tabiatı tıpa tıp taklit etmiş, demek; güzel, klâsik bir tablodur demek elverirdi. Bugünse, sanatın ideal bir yaratma işi olup, tabiatın kopyası olmadığını, artistik kavramının güzellik kavramını ortadan kaldırdığını biliyoruz. Yine biliyoruz ki, Tanrı yaratıcı muhayyileyi yalnız bir devre veya bir millete vermemiş, arada bir, sanat ışınlarını bir dehanın çıkıverdiği her yere saçmıştır.

Eleştirmecinin araştırması her şeyden önce tarihi bir araştırmadır. Eserin meydana geliş sürecini yeni baştan kurar, eseri meydana getiren bütün unsurların analitik tarihini yapar, eserin fizik, teknik, ahlâk, din, fikir yahut kuram yönlerinden vasıflarını belirtir. Sonunda görür ki, umumiyetle bu unsurları sanatçı, kendinin de bağlı bulunduğu medeniyetin ortak mirasında bulmuştur. Ne var

ki, çok zaman, sanatçı bu unsurların bazısını kendisi icat edivermiştir. O zaman da sanatçı bunlar sayesinde, bağlı bulunduğu medeniyetin gelişmesine yardım etmiş olur. Ama, ne ortak unsurlar, ne sanatçının bulduğu unsurlar eserin artistik niteliğini teşkil etmez. Eğer eleştirmeci, bütün bu unsurları inceledikten sonra, muhayyile mahsullü bir şeyler bulamazsa, o zaman eser kültür alanına girer, sanat alanına girmez. Ancak, izah olunmayan bir şey kalmışsa, o zaman sanatla karşılaşılır. Bu, adına ne dersiniz deyiniz, ilham anıdır, muhayyile, sızış anıdır. Tâ-rife, vasıflandırmaya gelmez, çünkü, eserde ancak bir defaya mahsus olmak üzere ifade edilmiştir. Üzerinde fikir yürütülebilir, ama tekrarlanamaz. Eser üzerinde yürütülen bu fikir, felsefî bir fikirdir: ferdî sanat eserini evrensel sanat fikriyle uzlaştırır; umumiyetle insanlığın malı olduğu için de her türlü tarihi sınırlamayı aşan bir gerçeğin keşfidir.

Bir tek sanat eserinde, sanat bütününü yer aldığına göre, eleştirmecinin hükmü, ferдинin evrensel tarafını meydana koyar: bu da bilhassa felsefî bir hükümdür ve sanat eleştirmesini felsefenin bir kolu saymaya imkân verir.

İvi

İVI duvarın üstündeydi
İvi'nin duvarda olması işi bozuyordu

Ben yağurdu eve sokmuyordum
İvi'nin dalgınlığı yoğurt içindi
Akşamları yağmur yağıyordu
Boyalı papuçlarım üstüne yağmur yağıyordu
İvi hâlâ duvarın üstünde
İnmek bilmiyordu
İlk önce karnım açıksaydı böyle olmalıydı
İvi gitmiyecekti
Ben alışmıyacaktım bir kedi gibi yaşamağa alışmıyacaktım
İvi'nin elleri gözümden gidecekti
İlk önce karnım açıksaydı böyle olmalıydı
İvi seviniyordu aşk içindeydi gözlerini unutuyordu
Ayakları altında şişeler iki sıra üzerine
İvi'nin duvarda olması işi bozuyordu. *Doğan Işıktaşan*

Sanat ve Eğitim

Herbert Read

EĞİTİMİN gerçek amacı durmadan bilgiler edinmek, bunları pratik alanlarda kullanmak değil, değerleri içten kavramak, kullanmak, onları bir duygu haline getirmektir.

İnsanın hayatında birbiriyle karşılaşan iki ayrı güç vardır: Zekâ, duygu. Zekâ işe tabiatı incelemekle başlar; incelediği olayları hâfızanın yardımıyla sınıflar ve, istidlâl yoluyla da bilim adını verdiğimiz bilgi binasını kurar. Duygu, eşyanın özel ve ayrı tabiatı karşısında basit bir tepkidir. Renk, madde, şekil münasebetlerine değer biçmekle başlar, değer biçmekle biter. Ve biz, sanatçı olarak, bu unsurları birleştiriyorsak, maksadımız bilgimizi değil, sadece hazzımızı arttırmaktır. Bununla beraber, bu iki gücü birleştirip uzlaştırabiliriz, bilgileri de sanat kılgı altında ortaya koyabiliriz: işte büyük ustaların sırrı bundadır. Ne öğrenirken, ne öğretirken, ne de günlük hayatın hazları içinde duyumlarımızı ihmâl edemeyiz: çünkü, **tecrübemizin niteliğini** onlar sayesinde ölçüye vurabiliriz.

Her ideal eğitim sisteminde, bütün duyularımızı ahenk içinde terbiye etmeliyiz; her sanata da bu programda kendine özge yeri vermeliyiz. Tam bir eğitim her hangi bir duyurma ve anlatma tarzını ihmâl edemez.

Yakın zamanlara kadar, sanat eğitimi, okullarımızdaki şekli ile sırf «resim dersleri» nden ibaretti. Amaç, çocuğa tabiate dikkatle bakmak, gördüklerini kaydetmek alışkanlığını vermektir. Tabiat, hâfıza için bir görme vasıtası sayılıyor, maharet de başarı için biricik şart oluyordu. Bazı okullarda sanat bir meslek bile sayılıyordu. İstidadı görülen bir talebe, tıpkı mühendis veya hekim olmak için okuyan başka talebeler gibi, para getiren mesleklere yöneltiliyordu. Bu yönden ele alınan sanat eğitimi, bizim bugünkü araştırmamızın dışında kalmalıdır.

Bu, bizim meselemizi karıştırmaktan başka bir işe de yaramaz. Çünkü, meselemiz, sanatçının eğitimi değil, her çocuğun eğitiminde sanatın yeridir. Şimdi incelemek niyetinde olduğumuz mesele bakımından kabiliyet önemli değildir. Her çocukta bazı duyumlar, heyecanlar, yahut sezişler ve bu ruh hallerini ifade için bazı içtepileri olduğunu kabul edersek, onda bu ifade isteğini teşvik etmeliyiz fikrindeyim.

Ama, aynı zamanda, sanatın bir duygular disiplini olduğuna da inanıyorum. Sanat şekillerin, ahengin, tenasübün ve ritmin sezişe dayanan algı yoluyla ağır basan bir disiplindir; aynı zamanda âlet ve maddenin disiplini, kurşun ve yazı kaleminin, dokuma tezgâhının, yağlı boya, kumaş, tahta, taş ve kil'in ister istemez kabul ettirdiği bir disiplindir. Ama, böyle bir disiplinin önemi, onun **doğuştan** olmasındadır: o, bizim maddî bünyemize dahildir, gelişmeye, geliştirilmeye muhtaçtır. Bu disiplin zorla veya korkuyla kabul ettirilmemelidir. Bu, çocukta bulunan öyle bir güctür ki, sevgiye, kişiliğindeki eğilimlere, önceden sezilen akıllıca bir cevap ister. Bu sebepten, öğretmen her şeyden önce bir eğitimci değil, bir insan, son derece sabırlı bir yardımcı, bir dost olmalıdır.

Eğitimin amacı, çocuğun psikolojik tipini bulup meydana çıkarmak, her tipin tabii çizgisi üzerinde gelişmesine, kendi şeklini bulmasına imkân vermektir. Bu sebepten çocukların eğitiminde sanat son derece önemlidir. Çünkü, çocuğun kişisel psikolojisinin ilk ve en doğru belirtisi sanattır. Psikolojik eğilimi bilindikten sonra, çocuğun kişiliği, kendine has şekli ve güzeli buluncaya kadar, sanat disiplini ile geliştirilebilir. Bu iki unsur da kişinin topluluk hayatına ettiği tek yardımdır.

BİLİM ihtiyatlı yalanların ne olduğunu bilmez. Bu dünyada, bir bilginin gerçek sandığı şeyi söylemekten çekinmesini gerektirecek derecede kuvvetli bir sebep yoktur.

Ernest Renan

Siyah Kuşlar Uvertürü

I

ÖZLERİNİ kocaman kocaman açma.

Gözlerinde kanat çırpmanın vahşi ve siyah kuşlar:

Ben her gece yeni baştan ölemem,

Bu akşam nöbetimi devraldı üstelik

İdam mahkûmu bir gönüllü kahraman...

Gözlerini kocaman kocaman açma.

Asfalt caddelerde infilâk eden bir yağmurla beraber,

Ve doludizgin harcanan küfürlerle karışık,

Göğüs kafesimden söküp alınan kalbim

Karanlıkların ortasında kurşuna dizilecek...

Gözlerini kocaman kocaman açma.

Gözlerinde kanat çırpmanın vahşi ve siyah kuşlar:

Eski silâh arkadaşlarım efkârlı bu akşam,

Stromboli, Vezüv ve Fujiyama.

Kalbime sıkılan kurşunları işitecekler...

Gözlerini kocaman kocaman açma.

Ben doğuşmekten vazgeçemiyeceğim;

Daha da cengâver ve bir ahtapot gibi sekiz koldan

Yaylım ateşine devam edecek

Kanımın döküldüğü yerde yepyeni bir volkan.

Bekir Çiğci

Kesin Söz Korkusu

Attilâ İlhan

NEDEDN çekinirler, neden korkarlar, anlamıyoruz; bazı yazıcılarımızda, tenkitçilerimizde bir kesin söz korkusu vardır. Kesin konuşan sanatçıları sevmezler. Yarı küçümser, yarı alaya alırlar. Büyük konuşmakla suçlandırırlar. Bu yazıcıları dinlerseniz bazı sanat ve cemiyet konuları üzerinde bir aydının fıkırını açıkça ve kesince söylemesi uygun düşmezmiş. Söz gelişi kalkıp, sanatçı milletinin, memleketinin işine yaramalıdır, diyemezsiniz. Hemen soru işaretlerini sıralarlar: Neden belli? Neden? Nasıl olur? v.s. v.s. Aslında soru sormak iyi bir şeydir. Soru soran insan düşünen, durumunu, tutumunu gözden geçiren insan demektir. Onun için böyle sorular sorulmasını kötüye yormayalım.

Yormayalım ama, tutalım ki oturduk anlattık, açıkladık; dedik ki, meselâ: Bu ülke çok çekmiştir, mutluluk onun da hakkıdır, ama bunu böylece deyivermekle iş bitmez, bu mutluluğa ulaşmak için elbirliğiyle çalışmamız gerekir. Bu çalışmada sanatçının da bir görevi vardır. Tarihe bakarsanız görürsünüz. Yoktur diyenlerin haksız olduğunu da görürsünüz. Onun için sanatçının milleti ve memleketinin mutluluğu için uğraşması, tarihi ve sosyal bir zarurettir.

Tabii böyle kısaca ve üstünkörü demiyelim bunları, makaleler yazalım, kitaplar karıştıralım, uzun uzun anlatalım, ilim düşüncesi ve gözüyle pişirip kurtaralım. Vardığımız sonuç bu olsun. Acaba sözlerimiz ne tesir uyandırır? Karşımızdaki ne der? Ya evet doğruymuş, aklım yattı mı, der? Hayır! Katiyen! Ortalığı büsbütün bulandıracak, kaypak, eğri büğrü ve birbirini tutmaz yeni istifhamlara dolaşır. Söz temsili bu sefer şöyle sorular sorar: İyi ama bu ülkenin çok çektiği nereden belli? Mutluluk onun da hakkıysa bana ne? Hem bakalım mutluluk diye bir şey var mı? Tarih böyle diyorsa ne yapalım, yâni? Bakalım doğru mu söylüyor tarih? ve ilâh...

Üşenmezseniz bu lâf ebesi yazıcının yumurtladığı sorulara yeniden teker teker karşılıklar verseniz o aynı çenebazlıkla yeni sorular çıkarmakta güçlük çekmiyecektir.

O zaman iş değişiyor. Anlıyorsunuz ki bu tip yazıcıların meramı gerek kendi tutumlarını, gerekse başkalarının tutumlarını iyice kavramak, anlamak, ona göre davranmak değil. Bunlar gerçekten ilgilerini aydınlatmak için soru sormuyorlar. Bunların soruları ortalığı bulandıran, hepimizce bilinen ve kabul edilmiş olan en katı gerçekleri bile sislemeğe çalışan; neticede bizi bir meçhuller, bir belirsizlikler ülkesinde eli kolu bağlı, kararsız kalmaya iten bozguncu, panikçi sorular. Bunlar bir metod icabı sormuyorlar. Bir metodları olmadığı, başka metodlardan korktukları, onların karşısına bilim silâhlarıyla çıkamadıkları için soruyorlar. En canlı, en önemli ve tarihi problemleri böyle ağızdan dolma sorularla boğuntuya getirebileceklerini sanıyorlar.

Ve üstelik bunu fikir özgürlüğü adına yapıyorlar. Bir sanatçı, bir aydın böyle durmaksızın sorular sorar, önüne çıkan her meselenin üzerine uydurma bir istifham yapıdırırsa, fikren hür olurmuş. İyi ama bu insanı, karşısına çıkan her şeyi redde, inkâr ve ufak ufak nihilizm'e götürmez mi? Özgürlük herşeyi şüpheli görmek, herşeyi itmek midir? Herkesten, herşeyden şüphelenen kimse marazî ve şüphesinin, evhamının esiri bir zavalhı değil midir? Devamlı şüphe insanı harekettten alıkoymaz mı? Hareket etmeyen aydın tarihi ve içtimai mânada hasta sayılmaz mı? Bu çeşit özgürlük anlayışını bizim kafamız bir türlü almıyor.

Bizce bir insanın özgür olabilmesi için gerek tabii, gerekse sosyal zaruretleri bilmesi, anlaması, kavraması gerekir. Söz temsili, çekim kanunu bir zarurettir. Acaba çekim kanunu var mıdır? diye soru sorulmaz. Bu arayıcı şüphecilik değildir. Çekim kanunu acaba var mıdır diye yeniden aramağa kalkışana gülerler. Tıpkı bunun gibi cemiyetin ve tarihin gerçekleri, objektif kanunları var. Biz cemiyetin içinde bu kanunları ve gelişme yönlerini bildiğimiz miktar ve ölçüde hür olabiliriz. Bu kanunları bilinceye, öğreninceye kadar sormak hakkımızdır. Fakat

bir kere öğrendik mi, ondan sonra ayaklarımızı sağlam bir desteğe bastık demektir. Daha hâlâ sormağa devam ederseniz, bundan sonraki sorular sizi özgürlüğe götürmez, tersine, bilginin yanısıra gelen özgürlükten; bilgisizliğin, hastalık derecesine varan evhamın ve şüphenin kararsızlığına, serseriliğine götürür. Bir noktadan itibaren, hürriyet sormak değil bilmektir.

Bunun gibi bu ülke halkının esenliğe kavuşması ve bunun zorunluluğu tarihi ve sosyal bir gerçektir. Sanatçıların bu çabaya — sanatçı olarak eserleriyle — katılmaları gereği başka bir gerçektir. Memleketinin ve milletin gerçek saadeti için çalışmak istemiyen, ben kişiliğimi döküyorum, o mutlu azınlık için döküyorum diyen sanatçı o mutlu azınlıkla birlikte milletin gerçek saadetine karışıyor. Bu da tarihi, ilmi su götürmez bir gerçektir. Çekim kanunu ne kadar kesin ve su götürmezse, bu da o kadar kesin ve su götürmez. Birincisi önünde kesin sözden korkan, sorular sormağa kalkışan ne kadar gülünç, ne kadar acayipse, ikincisi önünde sual sormağa kalkan, şüphe alâmetleri gösteren o derece acayip ve gülünçtür. Şüphesi o derece yapıcı değil yıkıcı, müsbet değil menfi, ve kendisi, memleketinin ve milletin esenliği bahis konusu oldu mu, işi gürültüye boğan bir lâf ebesi, bir eksik anarşist, bir *anarchiste* *manqué*'dir.

Gerçek Değer

DEVLET adamları da generaller de, umulmadık tesadüflerle, kend eserleri olmıyan, önceden göremedikleri bir takım mutlu olayların bir araya gelmesi sayesinde yükselebilirler. Bilgi dünyasında ise ün kazanmak bir kabiliyet, büyük bir çalışma işidir.

Samuel Johnson

İsimsiz

GÖZLERİN en güzeli deniz
aşkla köpür köpür
tâ derinde bir düşünce ıştır
genç
büyür bir kemanın telleri birden
erkeninde sabahın
herşey sevgiye açtır

bir billûr beşikte bir çocuk hayali
Bir uzak yerde bir sevgili
bulut gibi bir his
alır götürür içimdekini
çağa doyulmaz
çağ bulut olur darmadağın
ufka kaçır bir renk

gözlerin en güzeli deniz
kalpte sarhoş
bir düşünce tutuşur karşılıklı
vaktin bittiğiyle
yıldızlarsa
ak.

Tahit Pamir

Yârenlik

Cavit O. Tütengil

KİTAPLARDA, gazetelerde, toplantılarda, derneklerde baş köşeyi bana verirsiniz. Her sözümde hikmet ve keramet ararsınız. İri iri lâflarıma bakıp da beni bir şey sanırsınız. Bir çoğunuza göre, içinde bulunduğumuz bütün kusur ve gerilikler benim gibilerin azlığından.

Kulağınızı yaklaştırın da size bir gerçek söyleyeyim: Başınıza gelen her kötü şey benden. Çok okudum, kökümle bağlarımı kestim. Kitaplar hayatı ve halkı görmeme engel oldu. Daha kötüsü, ilmim arttıkça sağduyumu kaybettim.

Beni hâlâ tanıyamadınız mı?.

Ağzında Amerikan çiklet. Sirtında Truman gömlek. Elinde piyo. Dilinde «hello, okey, good bye». Ayağında naylon çorap. Cebinde Reader's digest. Ağzında bir şarkı: America I love you.

Markasını mı sordunuz? Onu da siz söyleyin.

Madalyonun arkasını çeviriyoruz. Kısa çizgilerle şunlar yazılı: Kursağında arabın hurması. Elinde Hicaz tesbihi. Dilinde İbnissuud'un adaleti, hocanın kerameti.

Kafasının içinde fes, dışında çember sakal. Koltuğunun altında hacı yağı.

Belinde bir kilometre kuşak. Dağarcığında peçe, çarşaf, arap yazısı...

Şarkıda yaleeeel. Düşüncede osmanlı. İstikamet: şark. Son satır silinmiş, okunmuyor.

Mavi gökyüzünde beyaz beyaz bulutlar. Nola ki? Irmaklar usanmadan akıp giderler. Denize ulaşmak için mi?

Ak kâğıt üzerinde kara kara yazılar. Bazan güler, bazan ağlar. Niye ki?

İki ayağın derdi bir baştan. Uysan olmaz, uymasan
olmaz.

Düşündüm de, düşünmemek daha iyi, daha rahat.

Dişe dokunur mesele mi arıyorsunuz? İşte sokaklar,
işte kaldırımlar.

Öldürülecek zamanımız mı var? İşte mazi, işte kirli
çamaşırlar.

Sizi içinizden alıp götürecek mesele peşinde iseniz iş-
te Hamletinki: Olmak, yahut olmamak.

Toplum Meseleleri Karşısında Tuhaf Bir Kapının Halini Anlatan Şiir

BİR kapı; soyundu, dökündü
Çınlıçplak
Üst-baş uçuştu
Köşe bucak

Kapı çıplaklığından gün geldi utandı
Anahtarın aklına uydu,
Tanrıya yalvardı.
Tanrı elbiseci değildi
Ben karışmam, dedi.

Kapı; şaşırdı, ummamıştı
Bir sağa - bir sola
Açıldı - kapandı
Haline kimse aldırmadı

Kapı kapıdır nihayet
— demeyiniz —
Çevresine küstü
Bir resim çektirmiş geçen gün
Gördünüz mü.

Hasan N. Pulur

Düşünmekten Yana

Fethi Naei

YENİLİK dergisinin Ağustos 1954 tarihli sayısında Oktay Akbal'ın bir yazısı var: Kendi İçin Yazmak.

Oktay Akbal «Şair, romancı, hikâyeci eserini kimin için yazar?» sorusu üzerinde duruyor. Kızmış bazı genç yazarlarımıza, yazısının bir yerinde şöyle diyor: «Sanat dergilerinin açtıkları soruşturmalara genç yazarlarımız - dan bazılarının hiç düşünmeden, üzerinde biraz kafa yormadan hemencecik «Sanatın ödevi topluma hizmet etmektir» diye kesin mi kesin bir cevap vermeleri, o kimselerin ne genel anlamıyla sanat üzerinde ne de kendi sanatları üzerinde hiçbir zaman düşünmemiş, düşünmeyi akıl etmemiş veya gerekli bulmamış olduklarını ortaya koyuyor.»

Oktay Akbal da «kesin mi kesin» konuşuyor: «Yazar, diyor, kendisi için yazar. Ünü dünyayı tutmuş, kişi oğlunun unutamadığı eserleri, yaratıcıları toplum için, topluma bir faydası dokunsun, toplumu aydınlatsın, ona yeni yollar, yeni ufuklar açsın diye» yazmamışlardır.

«Sanatın ödevi topluma hizmet etmektir.» sözü kolay tekrarlanabilen bir kalıptır. Doğru. Sanatlarıyla topluma bir iş yapmak isteyen sanatçılarımızın birçok zayıf yanları vardır. Bu da doğru. Ama Oktay Akbal gibi konuşmaktansa, şöyle demeyi ben daha doğru buluyorum: «Yazar, eserini yaratırken, ister kendi için yazsın, ister toplum için yazsın, bütün gücünü kullanır, yapabileceğinin en mükemmelini yapmağa çalışır. Eser ortaya çıkınca (Budur elimden gelen!) der. Böyle yapacağına, böyle diyeceğine (Ben halk için yazıyorum, halkın seviyesini düşünerek yazıyorum.) derse kendi beceriksizliğini halkın sırtına yüklemeğe çalışmış olur. Yâni yazarın eserini yaratırken kaygısı, gücünün yettiği en mükemmel eseri yaratmaktır.»

Bana öyle geliyor ki, Oktay Akbal'ın anlayışında olanlar da benim gibi sanatın toplumsal bir görevi olduğuna inananlar da bu sözleri kabul ederler. Ama Oktay

Akbal böyle demiyor, sığınmış Flaubert'in tanıklığına, gerçekçi sanatçılara, yanlış anlaşılmış bir gerçekliğe saldırıyor. Ben, Oktay Akbal'ın bu haksız saldırışları, bir de bir takım yanlış bilgileri üzerinde durmak istiyorum.

Şöyle diyor Oktay Akbal: «Gerçek bir yazarın kendi sanatçı içgüdüsünden, anlayış ve sezgisinden ötede birşey düşünmesi, ön bir yargıyla belirli bir hedef ardında koşması edebiyat dünyasında görülmüş şey değildir. Hiç bir yazardan böyle bir şey istememeliyiz. Çünkü böyle ön yargılarla hareket etmek, sanatçının bütün yaratıcı yönünü yok etmek, elinden almak demektir».

Oktay Akbal, bireyle toplumun ilişkileri üzerinde pek «kafa yormuşa» benzemiyor; sanatçıyı yaşadığı çevreden sıyrarak düşünüyor, bu çevrenin etkileri dışında düşünüyor. «Gerçek bir yazarın kendi sanatçı iç güdüsü, anlayışı, sezgisi» diyor, diyor ya, bu içgüdü, bu anlayış, bu sezgi nasıl meydana gelmiştir? neden şöyle değildir de böyledir? bildirmiyor bunları. Yani bir sınıra kadar düşünüyor, ondan sonra «düşünmeyi akıl etmiyor», yahut «gerekli bulmuyor». Oysa ki «bazı genç yazarları» düşünmedikleri için kınıyordu.

Oktay Akbal, «Ön bir yargıyla belirli hedef ardında koşmak» diyor. «hiçbir yazardan böyle bir şey istememeliyiz» diyor. Sanatçıdan ön bir yargı ile belirli bir hedef ardında koşmasını isteyen kim? Oktay Akbal, ya gerçekçi edebiyattan habersiz, yahut da gerçekçilik diye bildikleri gerçekçilikle ilgili olmayan şeyler. Çünkü sanatın toplumsal bir görevi olduğunu söyleyenler, sanatçının sorumluluğundan söz açanlar, ön yargılarla, hazır kalıplarla sanat eseri yaratılamayacağını da söylerler, öyle eğilimlerle bilinçli olarak savaşırlar. Onlar da «ilham emir dinlemez» derler. Onlar da herhangi bir konu, herhangi bir mesele hakkında her yazarın öyle hemen karar vererek oturup yazı yazamayacağını bilirler. Bununla beraber birşey vardır ki, ilhama emreder. Bu, yazarın yaşadığı hayattır. İşte bu hayat «Seçilebilir». Bunun için, yazarın özel hayatında çilesini çekmediği şeyler hakkında yazı yazması ne kadar güçse, aksi durumda da, o kadar kolay, o kadar kendiliğindendir.

Kökünde yaşanmış tecrübe, yaşanmış heyecan olma-
yınca gerçek bir sanat eseri yaratılabileceğine gerçekçi
yazarlardan inanan yoktur, sanıyorum. Halkımızın haya-
tını yaşamak, yazarın kafası ile yüreği arasındaki ayrılı-
ğı kaldırır; artık «Şu tem üstüne yazmak iyi olurdu ama,
çok güç!» gibi lâflar edilmez olur. Giderek yürek - yara-
tıcı heyecan - doğru, haklı konuyu kafadan önce seçer,
yazar «kendiliğinden» girer o meselelere. O. Akbal'ın «ön
yargılarla belirli hedefler ardında koşmak» dediği şeyin
aslı budur. Yazarın «sanatçı içgüdüsünü, sanatçı sezisini»
yazarın seçtiği hayat şekillendirir. Oktay Akbal'ın bağlı
olduğu toplum katı, o hayatın O. Akbal'ın üzerindeki et-
kileri onun geçmiş günlerin özlemiyle, çocukluk anıla-
rıyle, gerçekleştiremeyecek düşlerle gününü geçirmesi so-
nucunu doğurmuştur. (Ama böyle bir yazar da belirli bir
bilince vararak durumunu değiştirebilir. Yâni yazarla bağ-
lı olduğu toplumsal çevre arasında, yazarın düşüncesine
biçim vermek bakımından, mekanik bir münasebet yok-
tur.) Bu hayat şartları onun sanat anlayışına biçim vermiş,
onu bir «Oktay Akbal» yapmıştır. Bu Oktay Akbal, bu-
gün, farkında olmadan, «ön yargıyla belirli bir hedef ar-
dında koştaktadır.» Çünkü O. Akbal'ın sanatı da «toplu-
ma hizmet» ediyor. Ne var ki kat kat toplumlarda «top-
luma hizmet» sözü açıklıktan yoksun kalıyor. Çünkü her
toplum katının kendi özleyişlerini dile getiren yazarları
vardır. O. Akbal'ın sanatı gerçekten korkanların, değiş-
mekten korkanların hizmetinde. Okuyucularını gerçek
dünyanın gerçek meselelerinden uzaklaştırarak, gerçek
hayatı bütünlüğüyle vermiyerek, haksızlıklar karşısında
susarak haksızların, güçlülerin yanını tutmuş oluyor. Sık
sık tekrarladığı o soyut «insan sevgisi» hiçbir şeyi deği-
ştirmez. Bu sanat kurtuluşu değişmemekte, gerçeğin bilin-
cine varılmamasında bulanların hizmetinde değildir de
nedir? Oktay Akbal'ın «kendiliğinden, hiç bir ön yargıya
varmadan, sanat dışı telkinlere kapılmadan» yaptığını
sandığı işte budur.

Oktay Akbal şöyle diyor: «Yazar, gerçek bir sanatçı-
nın duyarlığına, kişiliğine sahip yaratıcı bir yazar kendi-
si için yazdığı eserinde de toplumu, çeşitli yönleri, ruh

halleri ile aksettirmesini bilecektir. Bunu kendiliğinden, hiç bir ön yargıya varmadan, sanat dışı telkinlere kapılmadan yapacaktır.»

«Toplumu çeşitli yönleri, ruh halleri ile» aksettirebilmek için toplum hayatının işleyişini bilmek gerektir. Bu da ancak yazarın «kendiliğinden» gibi «hiçbir ön yargıya varmadan» gibi, «sanat dışı telkinlere kapılmadan» gibi ön yargıları bırakarak, «kendiliğinden» denilen düşünce -lerin alsında hazır kalıplardan, yaygın ön yargılardan başka birşey olmadığını görüp toplum hayatını bilimsel bir görüşle incelemesiyle, o hayatın içine girmesiyle, mümkündür; yani «düşünmesiyle» mümkündür. Yazar, bu düşünme çabasını gösteremezse «toplum, çeşitli yönleri, ruh halleri» ile gerçeğe uygun olarak değil, doğru olduğu şüpheli olan yaygın bir görüşe uygun olarak aksettirecektir; oysaki bu aksettiriş gerçeğin tahrifi olabilir. O zaman okuyucuya gerçek yanlış olarak aksettirilmiş olacaktır. Çünkü konu kadar, konuyu görüş, gerçeği kendi gelişmesi içinde görebilmek de önemlidir. Sevdiğim bir şair; Behçet Necatigil, hayatın güçlükleri karşısında «kendiliğinden» şöyle diyor:

İçeriye sevinç, keder

Hiçbir haber sızdırmayan ev arıyoruz.

Toplum hayatının işleyişini anlamak çabasını göstermiş bir başka şair ise, Melih Cevdet Anday, şöyle diyor:

Kim bilecek... kapalı kutu

Ama bulut, yağmur bulutu

Gelir kararır nerdeyse

Tohum altta nefes nefese

Kulağı gök gürültüsünde.

İkisi de toplumu aksettiriyor: Biri, umudunu kesmiş, yıkılmış, dünya ile ilgisini kesmek istiyor; öbürü umutlu, aydınlık geleceklere inanıyor. Şimdi biz Melih Cevdeti «ön yargılara kapılmıştır, sanat dışı telkinlere kapılmıştır» diye kınıyacağız mı?

Oktay Akbal'ın bir de şu sözü üzerinde durmak istiyorum: «Ünü dünyayı tutmuş, kişioglunun unutama-
dığı eserleri, yaratıcılarının toplum için, topluma bir fay-
dası dokunsun, toplumu aydınlatsın, ona yeni yollar, yeni

ufuklar açsın diye» yazmadıklarını söylüyor. Bu, o zamanlar yaratışın bilinçli olarak yapılmadığını gösteri. O kadar. Geçmişin büyük sanatçıları daima belirli bir bilinçsizlik içinde yaşadılar; yaratıcı çalışmalarının şartlarını, başarılarının ya da başarısızlıklarının sebeplerini pek bilmiyorlardı. Ama çağımızda, bilinç çağında, özgürlük çağında (zorunlulukları bilmekten gelen özgürlük) bu durum elbette kaybolacaktır. Bu bilinçsizlik artık bir kısırlık sebebi olmaktadır. Hoş bu bilinçsizlik de yapmacıktır ya! Aslında ne istediklerini çok iyi bilirler. Çünkü bir düşünürün dediği gibi, «Bilinçsizlik, yanlış bilinçle birlikte gider.» Bugünün sanatçısı bir düşünür olmak zorunluğunu duyuyorsa, sanatın özelliklerini, kendine özgü tabiatını bilmek istiyorsa, yaptığı işi bilinçle yapmak istiyorsa «sanatçının sezişi» gibi bulanık sözlerle yetinmek istemiyorsa, «yaşanılan çağın her an değişen politik anlayışını, âdetlerinin, alışkanlıklarının kölesi durumuna» mı düşmüş olacaktır? Alışkanlıkların köleleri, daha çok, hazır düşünceleri, yaygın fikirleri üzerinde düşünmeden, nereden çıktığını, kimlerin çıkarlarına uygun olduğunu araştırmadan, nesnel gerçeklere uygun olup olmadığını incelemeyen kabul ederek eserlerinde aksettirenler değil midir?

Oktay Akbal, «bazı genç yazarların» düşünmemesinden, kafa yormamasından yakınırken onları düşünmemeye, kafa yormamaya, «kendiliğinden» dediği hazır, yaygın — ama doğruluğu çok su götüren — düşünceleri benimsemeye çağırmış olmuyor mu? Oktay Akbal'ın bu yazısı bir çağrı, bir «düşünmemeye çağrı» değil mi?

MUHALEFET, bir memlekete daima şeref verir. Bir bakıma, bir milletin en büyük adamları, ölüme mahkûm ettiği kimselerdir. Sokrates, Atina'ya şan ve şeref veren adam olduğu halde, Atina onunla yaşayamayacağını sandı.

Ernest Renan

Ağacın Şair Ruhu

YENİ, yeni farkına varıyorum,
Nasıl bir düzen içinde yuğrulduğunu kâinatın,
Nasıl çırpındığını avuç içinde bir balıkçığın,
Nasıl sapasağlam çıktığını zaman içinden
Şu heryıl boy veren ekinlerin;
Nasıl avuç açtığını bir fakirin,
Duadan ve nasihatten öteye.

Onu da öğreniyorum,
Tabiata açık bir gözü olduğunu da eşyanın,
Ve ağacın şair ruhu!
Ah, bazan nasıl sarar insanı
Nasıl çekip alır yeryüzünden,
Yıldızlara doğru.

Şayet bir gün yağmur altında,
Sırılsıklam görürseniz o'nu
Biliniz ki, kemiklerine kadar,
Işığın özlemiyle titremektedir.

Ercüment Tunçalp

Demokratik Alanda

İŞÇİ sendikaları mevzuu üzerinde konuşurken B. M. M. de çok ehemmiyetli bir meselenin tartışması yapıldı: İşçilere grev hakkı tanıyalım mı, tanımıyalım mı? Demokrat Parti adına söz alan milletvekilleri bu suali müsbet şekilde cevaplandırarak işverenle işçi arasındaki münasebetlerin liberal metotla düzenlenmesi tezini müdafaa ettiler...

İşçilerin kendi menfaatlerini sağlayabilecek yegâne silâh diye ele alınan grev hakkı, unutmıyalım ki, bütün sosyal hayatın düzeni ile ilgilidir. Ve sendikaları ister istemez siyasî bir hüviyete bürüyen başlıca unsur da grev hakkıdır. Liberal burjuva rejimlerinde devletin elini, kolunu bağlayan müdahale yetersizliği veya müdahale aczi, muhtelif menfaatleri ayrı ayrı istikametlerde birbirleriyle mücadelede sevkederken, işçilerin toplu olarak bir mukavemet çekilmemeleri, yalnız patronları değil, belki onlardan ziyade halkın çoğunluğunu ve giderek millî varlığı zarara sokan hâdiselere yol açıyor...

Muayyen bir zümrenin menfaatleri bahasına koskoca bir cemiyetin varlığı tehlikeye düşüyor. Böyle bir silâhı elinde tutan teşekkül politikadan uzak kalsın, buna imkân var mı?

... Memleketimizdeki komünist propagandasına karşı fazla hassas davranan, demokrat arkadaşların o propaganda en verimli bir şekilde çalışma imkânı verecek bir düşünceyi müdafaa etmelerini izah etmek doğrusu güçtür. Devletçi olduğumuzu resmen ilân ettiğimize ve işverenle işçi arasındaki münasebetlerde devletin hakemliğini tanıdığımıza göre, meselenin çözülme yolunu her halde beklemeliyiz... **N. Nadi (Cumhuriyet 1947 mart. Bu yazı Çalışma Dergisinin Mart 1947 tarihli sayısından alınmıştır.)**

Fikir Üretimi

DEMOKRATİK hürriyetin ayrılmaz bir parçası bildiğimiz grev hakkı, ekonomik menfaatlerini savunma bakımından işçinin elinde hatırı sayılır en kuvvetli bir silâhtır. O silâhı işçiden esirgediğiniz takdirde, ya işverene adaletsiz bir üstünlük sağlayacak, ya da bu iki sınıf üzerinde iktidarın kayıtsız şartsız kontrolünü hâkim kılacaksınız demektir. Birinci şekil devletin bile bile taraf tutması, yâni milletin değil de bir zümrenin menfaatlerine hizmet etmesi mânasına gelir, bugünkü dünya şartlarına uymaz. İkinci şekil ise, hükûmetin ekonomik olayları tek elden idare etmeğe kalkışması sayılır ki, bilim dilinde biz buna devletçilik diyoruz ve siyasî totalitarizme kadar yolu olduğunu tecrübe ile biliyoruz...

... Komünizme karşı milletçe daima uyanık olduğumuza göre, grev hakkının tanınması bu bakımdan başımıza yenilmez güçlükler açacak değildir.

... Muhakkak olan, grev hakkının demokratik hürriyetlerden biri, hattâ başlıcalarından biri olduğudur. Bu hakkı programında kabul ve ilân eden Demokrat Parti, onu yürürlüğe koymak hususunda daha fazla gecikmemelidir.

N. Nadi (Cumhuriyet, 29 Ağustos 1954)

Velinimetimizsiniz!

KADIN resimleri neşretmemize gelince, maksadımız sadece haberlerin (!) bu çeşidinden de halkı mahrum bırakmamaktır. (Yeni Sabah 2 Eylül 1954 Kadırcan Kafı, Yeni Sabah Nedir? adlı makaleden)

YENİ UFUKLAR, bu sayfalarında aynı konuyu işleyen iki değerli hikâyecimizden birer hikâye sunuyor. Konunun aynı olmasına karşılık, üslup ve sanat anlayışı bakımından ayrı şekilde işlenişi, hikâyelerin özelliklerini göstermektedir. Hikâyecilerimiz, başlarından geçen bir olayı hikâye haline sokmayı kararlaştırırken, yazdıklarını yayınlanmadan birbirlerine göstermemeyi şart koşmuşlardır. Aralarında bir kıyaslama yapabilmek için, iki hikâyeyi bir arada yayınlamayı uygun bulduk.

İkinci Perde

Orhan Çubukçu

SOKAKLAR yapmışsınız. İşinize gidip gelmek için. Tükürmek, sümkürmek için. Sevgilinizi kolunuza takıp bir aşağı, bir yukarı gezinmek, hasret kaldığınız bir çift göze rastlayıp selâmlaşmak, konuşmak için.

Şu sokak; içlerinde en büyüğü, en kalabalığı, en ışıklısı, en rezili, en pisi... Bu sokaktan her gün, her saat binlerle geçiyorsunuz.

Bu kalabalığın bir sebebi de sensin. Köşedeki çamurlarda, senin tabanlarının da payı var. Sana dirsek vurup geçen, senden önce tramvaya binmek, oturacak yer bulmak, fırından ekmek almak, gişeden bilet kestirmek için, seni çiğneyen bu kalabalığın içinden kaç kişi, kendinden başkasının cebinde ekmek ve aşk parası olup olmadığını düşünür acaba? Beş kişi çıkar mı dersin?

Apartımanlar kurmuşsunuz. Yatıp kalkmak, soyunmak için. Dinlenmek, sevişmek için. Orta şekerli bir kahve pişirip içmek, sokakta, büroda, fabrikada, sahnede, atölyede, dümenin başında geçen saatlerinizin hesabını yapmak veya yapmamak için.

En küçüğü dört katlı apartımanlar. Üst kattakinin, alttakinden haberi yok. Daha yüzlerini bile görmediler. Merak ta etmiyorlar. Çünkü sevmiyecekler. Bir insan sevmenin ne demek olduğunu bilmiyorlar, bilmiyecekler. Biblolar, pahalı âvizelerden, kürklerden, altı haneli sayı-

lardan, bilânçolardan başka şeylerin de bu yeryüzünde sevebileceğini anlamıyorlar, anlamıyacaklar.

Bir odada yatıyorsun. Sırtını döndüğün duvarın arkasında, nefes alıp veren bir insan var mı acaba? Nefes alıp veren, rüyalar gören, üzülen, gülen, ağlıyan, küçük veya büyük bir dünyası olan...

Ve senin de beri tarafta üzülüp güldüğünü, uyuyup uyandığını, traş olduğunu, yüzünü yıkadığını, kitap okuduğunu, küçük büyük şiirler, namuslu yaşamalar, yolcu - uklar hayal ettiğini, saadetinden sana da pay vermek istediğini düşünen bir insan?

Bir de tutmuşsun; benim yalnızlığımın, kahrolmuşluğumun karşısında, kara saplı, kara bir bıçak gibi yükselen «Fazilet» adında bir apartıman oturtmuşsun. Benim bu sigarasızlığımın, ekmeksizliğimin, aşksızlığımın yanında, kara saplı kara bir bıçak gibi yükselen duvarlarının adı, «Fazilet» olabilir mi?

Şu kalabalığa bak. Nehir gibi akan şu kalabalığa... Temizliğiyle, pisliğiyle, iyi ve kötü taraflarıyla, şu anda ne iseler, ne düşünüyorsalar, akıllarından geçen sinsi veya temiz düşünceleriyle, hepimize faydalı olmak istekleriyle, hepimize zararlı olmak arzularıyla, hepsini, oldukları gibi, hepsini sever misin? Sevebilir misin? Kollarını şööyle açıp, topunu birden kucaklar mısın? Kucaklayabilir misin? Senin, toplum dediğin bu mu? Toplumu seviyorum, derken, içinde bir sürü pislikler, düşmanlıklar, yalnız kendini düşünmeler, kendi çıkarını gözetmeler, pek az dostluklar bulunan şu kalabalığı mı kastediyorsun?

— Bitti mi söyleyeceklerin? dedim.

— Bitmedi, daha var, dedi. Fuat.

— Kes artık canım, kes, şu güzel akşamımızı zehir ettin.

— Akşamlarımızın hepsi zehir zaten.

— Senin ruhun kararmış, dedim.

— Benim içim ışıklar içinde, asıl karanlık olan dışarı, dedi.

— Bırak şu lider pozunu da, bana cevap ver, pazar günü Yalova'ya geliyor musun?

— Hayır!

— Niçin? dedim.

— Eğlenceye, istirahate ayrılmış param yok.

— Çok masraf olmaz, dedim.

— Benim için çok sayılır.

Birden koluma asıldı. Yüzü, korkunç bir hal almıştı,

— Bak, şuraya bak! dedi.

İşaret ettiği tarafa baktım. Bir çocuk, ilerimizdeki apartmanın mermer basamaklarına uzanmış, uyuyordu. Yanastık. Çocuk; şeker kutusunu başının altına yastık yapmış, hafifçe nefes alıyordu.

— Ne güzel uyuyor, dedim.

— Neresi güzel bunun be?! Neresi güzel? Güzelse, çocuğu kaldıralım da, sen yat, dedi.

— Ben yatamam.

— Niye? Çocuk yatıyor ya.

— O alışktır böyle şeylere.

— Sen de alışsın, bir dene istersen.

— İşin mi yok yahu, yürü gidelim be. Akşam akşam yine bozdun. Çocuk seni o kadar ilgilendiriyorsa, al evine götür, besle, giydir, donat, büyüt.

Kızgın kızgın suratına baktı. Ben de kızgın kızgın suratına baktım. Çocuğa yanastı. Uyandırmak için şöyle bir dokundu. Çocuk doğruldu. Şeker kutusunu kucağına aldı.

— Kalk oğlum, hadi evine git, niye yatıyorsun burada? Bak, yerler soğuk. Hasta olacaksın, dedi Fuat.

Çocuk, elini koynuna soktu, kaşındı, söyleneni anlamamıştı. Uykusu devam ediyordu.

— Kalk evine git, hadi, yatma burda, hasta olursun sonra.

— Gidemem, dedi çocuk.

Fuatı kolundan çektim.

— Allahını seversen yürü. Evine gitmiş gitmemiş, bundan sana ne birader? Amma adamsın ha!

Kolunu hırsıyla çekti. Çocuğa döndü.

— Neden gidemezsin eve? dedi.

— Zararım var, dedi çocuk, şeker sattım. Zararda yım. Eve gidersem asarlar beni.

— Zararın ne kadar?

— İki lira kadar, dedi çocuk.

Fuat bana döndü:

— Bir teklik ver bakalım, reis, dedi.

— Metelik vermem, dedim. Bu hergeleler hep böyle yaparlar. Evde alıştırıyorlar bunları. Gelene geçene aynı numarayı yaparlar. Milleti soyarlar.

— Uzun etme, ver tekliği. Bir lirayla millet soyulmaz. Milyonlarını istemiyoruz senin. Hem sen, millet sayılmazsın. Hadi ver.

Canım sıkıldı. Parayı verdim. Fuat da bir lira ekledi. Çocuğa verdi.

— Eviniz nerde? diye sordu.

Çocuk, eliyle uzakları gösterdi:

— Teeee orda.

— Nerde?

— Hani Köprü var ya...

— Tramvaylı köprü mü?

— Yok be, ötekisi. Hani Atatürkün köprüsü. İşte oradan gidilir bizim eve.

— İyi öyleyse, hadi şimdi gel bizimle. dedi Fuat. Otobüs durağına gittik.

— Şimdi otobüse bineceksin, doğru eve. Anladın mı?

— Anladım, dedi çocuk.

Biraz sonra otobüs geldi. Fuat çocuğun saçlarını okşadı. Kolundan tutup bindirdi. Kapılar kapandı.

●

UFKA bakınız: orada bir şafak sökmektedir. Bu, katlanma, çalışma, iyilik, dayanışma yolu ile kurtuluştur. İnsanların kanunların nüfuz ederek ve maddeyi gitgide hükmü altında alarak, bütün insanların şeref ve haysiyetinin, özgürlüğünün temelini atacak olan bilgi yoluyla kurtuluştur.

Ernest Renan

Margirita Sokağı

Ferit Edgü

«Uyandırma çocuğu yazık» dedim.

«Uyandıracağım» dedi.

Ellerimi mintanının yakasından göğsüne soktum. Parmaklarımın ucu hafiften ıslandı. Mis gibi çocuk teri.

«Hişt» dedi Orhan. «Hişt, oğlum hişt.»

Ne kadar da güzel uyuyor. «Uyandırma» dedim.

«Sen karışma» dedi. «Uyandıracağım.»

Çocuk gözlerini açtı. «N'oldu ağbi?» dedi.

«Neden burada yatıyorsun?» dedi o.

«Uyuyorum işte» dedi. «Uykum var.»

Tekrar taşların üzerine uzanıverdi. Yukarı katlardan birinde elektrik yandı. Çocuğun yüzünü bir bıçak gibi kesti. Kestiği yerden sarı kanlar akmağa başladı. Elimle kanı silecek oldum.

«Eh» dedi çocuk. «Rahat bırakın be.»

«Bak» dedim «yanağın kanıyor.»

«Annen evde ağlıyor» dedi. Güldüm.

«Annem evde ağlıyor ha?» «Ağlamıyor mu?» dedi.

Orhan'a baktım. O da;

«Ağlamıyor mu?» dedi.

Çocuk kalktı. Işık benim yüzüme çarptı:

«Ağlamıyor mu?» dedi.

«Seninki ağlamıyor mu?» dedim çocuğa.

«Ağlıyordur» dedi. «Bu akşam eve gitmedim. Ağlamaz mı?»

«Neden gitmedin?» dedik.

«Açığım var» dedi. «Yetmiş kuruş içerdeyim.»

«Ne satıyorsun?» dedik.

Başının altına koyduğu kutuyu açtı. «Çiklet!» dedi.

«Neden zarar ediyorsun?» dedim.

«Çalıyorlar.» dedi. «Beni küçük görüp çalıyorlar.»

Yanağımdaki kanı mendilimle sildim. Işıktan kaçtım. Yine üstüme geldi. «Sen de Margrita sat» dedim.

«Hadi be» dedi. «Onu çingeneler satar.»

«Sevmez misin?»

«Severim ama» dedi. «Ben satamam ki.»

«Margrita» dedim. «Şimdi çok uzaklarda olmalısın. Bir dal. Bir yaprak. Bir çiçek. Margrita. Şu caddenin ortasında oturup senin için, aşk için bin mısra yazmalıyım.»

Çocuk, buruk buruk suratına baktı.

«Sen bakma ona» dedi Orhan. «Fazla kaçırdı bu akşam.»

«Belli» dedi çocuk.

Fazla kaçırdım Margrita. Geceleyin bu apartımanın önünde, uzanıp yatıvermiş bu çocuk ve suratımızı jilet gibi kesip atan ışık.

«Bırak boş lâfı» dedi Orhan. «At elini cebine bakalım.»

Elimi cebime attım. Baktık, çil bir yirmibeşlik.

«Otuzbeş de bende var.» dedi.

«Altmış» dedik. «Bunu alsan gider misin eve?»

«Almam» dedi çocuk.

«Al» dedi Orhan. «Kibarlığın lüzumu yok şimdi.»

«Almam» dedi çocuk. «Niye alacaktım?»

«Evine git öyleyse» dedi.

«Gitmem» dedi.

«Şimdi borç ciklet istesem verir misin?» dedim.

«Veririm» dedi.

Bak Margrita veriyor. Bu vakitlerde, bir başımıza caddelerde yalnız olsaydık, yalnız ikimiz. Sen;

«Hızlı yürüyelim» derdin. «Evdekiler çatlarlar şimdi.»

Evdekilere küfür ederdim. Beyaz etekliğin uçuşa uçuşa yürüdük. Margrita, sabahleyin penceresinin önünde çingeneler bağışırdı.

«Margrita, margrita...»

Gözlerimi tavana diker dün akşamı düşünürdüm.

«Al» dedi çocuk.

«Ne?»

«Al» dedi. «Çiklet istemedin mi?»

«Ha» dedim. «Yok, Şimdi sen al şu parayı. Bir gün senden jiklet alırız.»

«Nerde bulacaksınız beni?» dedi.

«Sinemaların önünde» dedi Orhan.

«Sahi» dedi. «Çok sinemaya gider misiniz?»

«Gideriz» dedik.

«Peki öyleyse» dedi. «Altmış kurusluk ciklet almanız var.»

Sonra koş a koş uzaklaştı.

«Evine git ha» diye bağırdık. «Annen evde ağlıyor - dur.»

Yukarıdaki kattan elektriği kapattılar. İlerden «Peki» der gibi el salladı.

«Margrita» dedim. «İyi bir iş yaptık.»

«Ben Margrita değilim» dedi. «Orhan'ım.»

«Margrita'yı sevmez misin?»

«Senin pis gâvurunu n'apayım» dedi.

«Neden pis oluyormuş» dedim. «Tertemiz.»

«Senin dediğin çingenelerin sepetinde.»

Şimdi bütün kırlarda Margritalar büyüyor. Beyaz papatya deyin isterseniz. Margritaları yalnız çingeneler satmalı.

«Adı neydi acaba?» diyorum.

«Ömer» diyor. «Atma» diyorum.

«Vallahi Ömer» diyor.

Yarın bütün sinemaları dolaşacağım. Ciklet satan çocuklar arasında onu bulmalı.

«Adın Ömer mi senin?» demeli.

Ya beni tanımazsa. «Sana ne adımdan» derse.

«Ömer değil ki onun adı» diyorum.

«Ya ne?» diyor.

«Yer yüzündeki bütün fakir çocuklar. Böyle merdivenlerde geceliyenler. Ayakkabı boyacısı Niko. Margrita'nın kardeşi Stelyo. O da çok şeker çocuk. Kırmızı saçları var. Çilli yüzü. O da işportacılık yapıyor.»

«Sana votka içme diyorum, saçmalıyorsun.»

«Limonlu votka Margrita.»

«Hadi» diyor. «Evine götürüyüm seni.»

Yüzümdeki ışığın izine bakıyorum yok olmuş. Parmaklarımın ucu daha Ömer'in çocuksu çocuksu teri kokuyor.

Yeni Ufuklar Yayınının ilk kitabı
Ekimin ilk haftasında çıkıyor:

Orhan Burian

CANIN YONGASI

Oyun: 3 perde

Fiyatı 1 liradır. Posta havalesi veya pul göndermek suretiyle temin edilir. Posta adresi, Yeni Ufuklar: Veli Alemdar Han, kat 2, No. 29/1, Galata - İstanbul'dur.

YENİ UFUKLAR'A GELEN ESERLER

- İbsen** (Dünya klâsikleri: 11), Hazırhyan: Zahir Güvemli, Varlık Yayınları, İst. 1954, F. 1 lira.
- Ahmet Mithat** (Türk Klâsikleri: 36), Hazırhyan: Mustafa Baydar, Varlık Yayınları, İst. 1954, F. 1 lira.
- Vatan Sana Ne Der?** (Hikâyeler): Ernest Hemingway, (Çev. M. Yurdakul), Varlık Yayınları, İst. 1954, F. 1 lira.
- Geride Kalan Yıllar**: Erskine Caldwell (Çev. M. Z. Gülsoy), Varlık Yayınları, İst. 1954, F. 1 lira.
- Malezya Tılsımı**: Somerset Maugham, (Çev. T. Yücel), Varlık Yayınları, İst. 1954, F. 1 lira.
- Anadolu Hikâyeleri**: Muhtar Körükçü, Varlık Yayınları, İstanbul 1954, F. 1 lira.
- Tilkinin Oyunu**: (Çocuk klâsikleri: 10) çeviren Z. Güvemli, Varlık Yayınları, İst. 1954, F. 1 lira.

Attilâ İlhan

Sisler Bulvarı

(Şiirler)

Seçilmiş Hikâyeler Dergisi Kitapları

Fiyatı: 1 Lira

Telefon: 42664
Santral 47580. 89

Merkezi:
Galata Bankalar
cad. No 80

ANKARA SİGORTA

**HERTÜRLÜ FELÂKETİN
ZARARINDAN KORUR.**

Fiatı 50 Krs.

YENİ UFUKLAR aylık dergi. Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden : Hadiye Tolun. Teknik işleri idare eden : Saime Özkul. İdare yeri, mektup ve havale adresi : Veli Alemdar Han Kat. 2, No. 29/1 Galata-İstanbul. Abonesi: Altı aylık 3, bir yıllık 6 lira. Dış memleketlere abone iki mislidir. KUTULMUS matbaası, İst.